

Leer kleuters

Je kunt er niet vroeg genoeg mee beginnen!

mindmappen

Een mindmap lijkt op het eerste gezicht een warboel van woorden, aangevuld met gekleurde lijnen en afbeeldingen. Niets is minder waar! Anders dan bij een woordweb heeft de maker een gedegen denkproces doorlopen om de gegevens logisch te structureren en op papier weer te geven. "De informatie wordt daardoor beter onthouden", zegt Tony Buzan, de ontwikkelaar van het mindmappen en daardoor wereldwijd bekend.

Hoe dan bij kleuters?

"Mindmaps bieden een goede ondersteuning binnen de lessen begrijpend luisteren en woordenschat", volgens Rianne Hofma, werkzaam op de Vensterschool in Noordwolde en enthousiast over het mindmap-

pen met kleuters. "Het maken ervan is altijd een gezamenlijk proces". Als leraar is Rianne de schakel tussen de informatie die leerlingen aandragen en de uitgewerkte mindmap. Rianne begeleidt de leerlingen in haar klas en stuurt hun denkprocessen aan. Daarnaast laat zij de kleuters hun gedachten verwoorden en geeft hen de ruimte om op elkaar te reageren. Het visualiseren van de gegevens in takken en sleutelwoorden, eventueel aangevuld met een schematische tekening, gebeurt in het bijzijn van de kleuters in een conceptmindmap. Op die manier wordt het ook hún mindmap.

Na schooltijd werkt Rianne de concept mindmap uit tot een definitieve mindmap, waarbij alle woorden worden voorzien van

duidelijke afbeeldingen. Hierdoor kunnen kleuters de mindmaps zelf 'lezen' en gebruiken. Nadat deze mindmap met de groep besproken is, wordt deze in de leeshoek of bij een verteltafel opgehangen, zodat de kinderen er tijdens de spelwerkles gebruik van kunnen maken. Het is geweldig om te constateren dat leerlingen de mindmap tijdens hun spel als hulpmiddel gebruiken om bijvoorbeeld een verhaal na te vertellen en te spelen.

Mindmappen en begrijpend luisteren

Binnen de lessen begrijpend luisteren kunnen mindmaps een instrument zijn om kinderen gericht en kritischer te laten luisteren. De mindmaps worden steeds volgens een vaste structuur opgebouwd: over *wie* gaat het verhaal, *waar* speelt het verhaal zich af, *wat* is het probleem en *hoe* wordt het opgelost. Voor het maken van zo'n mindmap worden drie lessen uitgetrokken. Na deze lessen volgt een periode waarbij de mindmap tijdens de speelwerkkles bij de verteltafel door de kinderen wordt gebruikt. Daarom wordt er gekozen voor een verhaal dat binnen een thema past en waar meerdere weken aan gewerkt wordt.

Rianne: "Het prentenboek *'Ik wil iets heel moois geven'* van Jonathan Emmets en Vanessa Cabban leent zich uitstekend voor het maken van een mindmap. Voor de conceptmindmap plak ik een afbeelding van het prentenboek op een groot vel papier. Vanuit het midden teken ik een hoofdtak waar ik het woord 'wie?' boven zet. Samen lezen we het verhaal. De kinderen luisteren goed en proberen te achterhalen welke personages in het verhaal voorkomen. Hun reacties worden verwerkt in deze eerste hoofdtak."

Tijdens de tweede les leest Rianne het prentenboek opnieuw voor. De kinderen luisteren naar het verhaal met de volgende luistervraag in hun achterhoofd: 'waar speelt het verhaal zich af?' Bij dit prenten-

boek is dat 'ondergronds' en 'bovengronds'. Dat wordt de eerste vertakking aan de hoofdtak. Vervolgens stelt Rianne vragen waardoor kleuters in hun beantwoording steeds gedetailleerder aangeven waar het verhaal zich afspeelt.

De derde les is gereserveerd voor de hoofdtakken 'probleem' en 'oplossing'. Het blijkt in de praktijk handig om deze onderwerpen in één les te behandelen. "Samen met de leerlingen vat ik samen welke problemen in het verhaal voorkomen en welke oplossingen hiervoor worden geboden. Dat is over het algemeen behoorlijk gecompliceerd. Ik help ze op weg door ze per personage het probleem vast te laten stellen."

Een mindmap van een prentenboek kan prima in een ander leerjaar opnieuw gebruikt worden, het verhaal verandert immers niet! Maar ook deze kinderen moeten begrijpen hoe de mindmap tot stand komt. Daarom maakt Rianne een nieuwe conceptmindmap met deze leerlingen. Ze hangt de definitieve versie, zonder verdere instructie, na de eerste les op in de leeshoek. Er is volgens haar niets op tegen dat de kinderen de volgende takken vast proberen te 'lezen'.

Mindmaps en woordenschatontwikkeling

Bij de start van een nieuw thema wordt vaak een woordweb gemaakt om vast te stellen wat leerlingen al over een bepaald onderwerp weten. De voorkennis van de

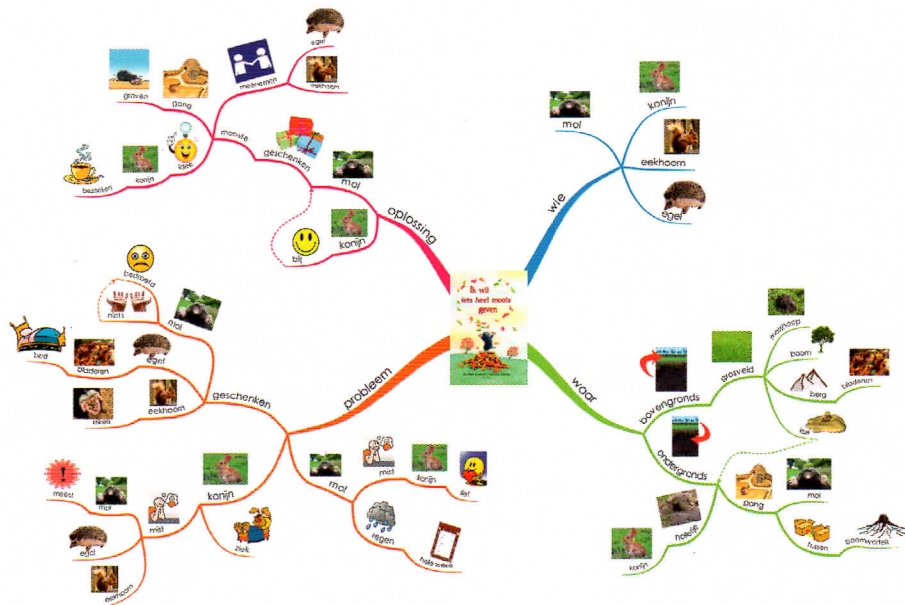
kinderen kan verder worden verdiept en gestructureerd door het maken van een mindmap. Dit geeft inzicht en overzicht!

Om van een woordweb een mindmap te maken, worden drie lesmomenten uitgetrokken. In de eerste les staat associatief denken centraal. Tijdens het thema 'Herfst', wisselen de leerlingen bijvoorbeeld in kleine groepjes woorden met elkaar uit. Om zoveel mogelijk woorden te genereren en iedere leerling actief aan dit proces deel te laten nemen, gebruikt Rianne coöperatieve werkvormen. Tijdens het thema 'Herfst' dragen de leerlingen begrippen aan, die te maken hebben met flora, fauna, het weer en kleding. Rianne inventariseert de woorden met de bedoeling deze te visualiseren voor de volgende les.

De tweede les staat in het teken van het 'mindmap denken'. Voor de leerlingen van Rianne is dit inmiddels een bekend begrip. Het doel van deze les is leerlingen te laten verwoorden waarom bepaalde woorden bij elkaar horen en waarom deze woorden binnen een bepaalde categorie vallen. Rianne zorgt dat de verzamelde woorden gevisualiseerd zijn op gelamineerde woordkaartjes. Tijdens een kringgesprek verdeelt zij samen met de leerlingen de herfstwoorden in de vier hoofdonderwerpen. Om de clusters aan te duiden maakt zij gebruik van hoepels. Er wordt ook nagedacht of er binnen de clusters nog subonderwerpen mogelijk zijn. Rianne legt deze afbeeldingen bij elkaar en laat de kinderen

Tijdens de derde les wordt de mindmap besproken, dit kan zowel in de grote als de kleine kring. Het doel is om een duidelijke link te leggen met het tweede lesmoment. Herkennen de kinderen wat eerder besproken is? Het streven is dat ze de opbouw van mindmaps begrijpen en zelfstandig kunnen 'lezen'. De mindmap wordt in de leeshoek opgehangen waardoor de kinderen er tijdens de speelwerkkles met elkaar over in gesprek kunnen gaan. De losse woordkaartjes en de mindmap worden ook regelmatig ingezet tijdens de verlengde instructie.

Zowel Rianne als haar leerlingen zijn enthousiast over het mindmappen. "Gedurende het schooljaar maak ik samen met de kinderen meerdere mindmaps. Het is prachtig om te zien hoe de meeste kleuters al in groep 2 in staat zijn om zelfstandig een eenvoudige mindmap, voorzien van takken, woorden en tekeningen, te maken." Een stapel tijdschriften en een deels opgezette mindmap, maakt het ook voor jongere kleuters mogelijk om al knippend en plakkend zelf een mindmap te maken.

In dit artikel hebben wij laten zien wat de waarde kan zijn van mindmappen met

Chiel van der Veen is promovendus aan de Vrije Universiteit Amsterdam, afdeling Onderwijswetenschappen en Theoretische Pedagogiek. Hij doet onderzoek naar gespreksactiviteiten met kleuters.

De Koning, B.B., & van der Schoot, M. (2013). Becoming part of the story! Refueling the interest in visualization strategies for reading comprehension. *Educational Psychology Review*, 25(2), 261-287.

